B.A. 3rd Semester (Programme) Examination, 2020-21

SANSKRIT

Course ID: 30919 **Course Code: ACP-303C-MIL-2**

Course Title: MIL-2

Full Marks: 40 **Time: 2hrs**

1. **निम्नलिखितप्रश्नेषु पञ्चप्रश्नानाम् उत्तरं प्रदेयम्।** **2x5=10**

a) गङ्गदत्तः कः? स कुत्र वसति स्म?

b) मणिभद्रः कस्मिन् जनपदे कस्मिन् नगरे च प्रतिवसति स्म?

c) जम्बुपादपे कः प्रतिवसति स्म? तस्य नाम किम्?

d) करालमुखः कस्य नाम? स कुतः समागतः?

e) श्रेष्ठिनः नाम किम्? स कुत्र वसति स्म?

f) ब्राह्मणस्य पुत्राः कथं देशान्तरं गताः?

g) पञ्चतन्त्रस्य रचयिता कः? इदं कीदृशं काव्यम्?

h) कस्मिन् तन्त्रे 'वानरमकरकथा' अस्ति? किं तस्य तन्त्रस्य नाम?

2. अधोनिर्दिष्टेषु चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः। **5 x 4=20**

(a) **अधोलिखितेषु पञ्चानां सन्धिः कार्यः।** **5**

i. रामेण + अपि

ii. मनः + रथः

iii. लते + एते

iv. यदि + अपि

v. प्रातः + एव

vi. रवौ + उदिते

vii. सः + अधुना

(b) अधोलिखितेषु पञ्चानां सन्धिविच्छेदः कार्यः। **5**

i. मृन्मयः

ii. साधूक्तम्

iii. पित्रालयः

iv. अन्वेषणम्

v. मनोयोगः

vi. महानाग्रहः

vii. स्वागतम्

(c) अधोलिखितेषु पञ्चानां विग्रहवाक्यं विलिख्य समासः निरूपणीयः। **5**

i. प्रतिदिनम्

ii. कविश्रेष्ठः

iii. पीताम्बरः

iv. दुर्भिक्षम्

v. राजर्षिः

vi. व्याघ्रभयम्

vii. केशाकेशि

(d) अधोलिखितेषु पञ्चानां समासबद्धरूपं लिखित्वा समासः निरूपणीयः। **5**

i. जाया च पतिश्च

ii. कुम्भं करोति यः, सः

iii. नीलम् उत्पलम्

iv. शक्तिम् अनतिक्रम्य

v. त्रयाणां भुवनानां समाहारः

vi. राज्ञः पुरुषः

vii. रूपस्य योग्यम्

(e) अपि शास्त्रेषु कुशला लोकाचारविवर्जिताः।

सर्वे ते हास्यतां यान्ति यथा ते मूर्खपण्डिताः।। व्याख्यायताम्। **5**

(f) ब्रह्मघ्ने च सुरापे च चौरे भग्नव्रते शठे।

निष्कृतिर्विहिता सद्भिः कृतघ्ने नास्ति निष्कृतिः।। व्याख्यायताम्। **5**

(g) सर्वनाशे च सञ्जाते प्राणानामपि संशये।

अतिशत्रुं प्रणम्यापि रक्षेत् प्राणान् धनानि च।। व्याख्यायताम्। **5**

3. अधोनिर्दिष्टेषु एकः प्रश्नः समाधेय:। 10x1=10

(a) अनुच्छेदं पठित्वा सर्वे प्रश्ना: समाधेया:। 10

अस्ति कस्मिंश्चित् कूपे गङ्गदत्तो नाम मण्डूकराजः। स कदाचिद् दायादैरुद्वेजितोऽरघट्टघटीमारुह्य निष्क्रान्तः। अथ तेन चिन्तितं यत् कथं तेषां दायादानां मया प्रत्युपकार: कर्तव्यः। उक्तञ्च-

आपदि येनापकृतं येन च हसितं दशासु विषमासु।

अपकृत्य तयोरुभयोः पुनरपि जातं नरं मन्ये।।

एवं चिन्तयन् विले प्रविशन्तं कृष्णसर्पमपश्यत्। तद् दृष्ट्वा भूयोऽप्यचिन्तयत् - यदेनं तत्र कूपे नीत्वा सकलदायादानामुच्छेदं करोमि। उक्तञ्च-

शत्रुभिर्यो जयेच्छत्रुं बलिना बलवत्तरम्।

स्वकार्याय यतो न स्यात् काचित् पीडात्र तत्क्षये।।

i) मण्डूकराज: कः? स कुत्र निवसति स्म? **2x5=10**

(ii) स दायादैरुद्वेजितः किं कृतवान् ?

(iii) केषां प्रत्युपकारः कर्तव्यः? एवं कः चिन्तितवान्?

(iv) चिन्तयन् गङ्गदत्तः कम् अपश्यत्? तद्दृष्ट्वा स किं चिन्तितवान् ?

(v) स्वकार्याय किं कर्तव्यम्?

(b) अनुच्छेदं पठित्वा सर्वे प्रश्नाः समोधेयाः। **10**

अस्ति कस्मिंश्चित् समुद्रोपकण्ठे महान् जम्बुपादपः सदाफलः। तत्र च रक्तमुखो नाम वानरः प्रतिवसति स्म। अथ कदाचित्तस्य तरोरधस्तात् करालमुखो नाम मकरः समुद्रसलिलान्निष्क्रम्य सुकोमलवालुकासनाथे तीरोपान्ते न्यविशत्। ततश्च रक्तमुखेन स प्रोक्तः - भोः भवान् समभ्यागतोऽतिथिः। तद् भक्षयतु मया दत्तान्यमृतकल्पानि जम्बुफलानि। उक्तञ्च-

प्रियो वा यदि वा द्वेष्यो मुर्खो वा यदि पण्डितः।

वैश्वदेवान्तमापन्नः सोऽतिथिः स्वर्गसंक्रमः।।

(i) समुद्रोपकण्ठे किम् आसीत्? **2x5=10**

(ii) मकरस्य नाम किम्? स कुत्र निवसति स्म?

iii) करालमुखः कुतः समागतः?

(iv) भोः भवान् समभ्यागतोऽतिथिः इति कः कमुक्तवान्?

(v) सोऽतिथिः, दत्तान्यमृतफलानि इत्यनयोः पदयोः सन्धिविच्छेदं करोतु।

c) अनुच्छेदं पठित्वा सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **10**

अस्ति दाक्षिणात्ये जनपदे पाटलिपुत्रं नाम नगरम्। तत्र मणिभद्रो नाम श्रेष्ठी प्रतिवसति स्म। तस्य च धमार्थकामकर्माणि कुर्वतो विधिवशाद् धनक्षयः सञ्जातः। ततः विभवक्षयादपमानपरम्परया परं विषादं गतः। ... अथान्यदा रात्रौ सुप्तश्चिन्तितवान्। अहो धिगियं दरिद्रताम्। उक्तञ्च-

शीलं शौचं क्षान्तिर्दाक्षिण्यं मधुरता कुले जन्म।

न विराजन्ति हि सर्वे वित्तविहीनस्य पुरुषस्य।।

मानो वा दर्पो वा विज्ञानं विभ्रमः सुबुद्धिर्वा।

सर्वं प्रणश्यति समं वित्तविहिनो यदा पुरुषः।।

(i) पाटलिपुत्रं नाम नगरं कुत्रास्ति? **2x5=10**

(ii) मणिभद्रः कः? तस्य किम् अभवत्?

(iii) श्रेष्ठी कथं विषादं गत:?

(iv) मानो दर्पो वा कदा विनश्यति?

(v) अहो धिगियं दरिद्रताम् – क एवं चिन्तितवान्?